

PREVOD I ANALIZA NATPISA NIŠAN-PLOČE ISPRED MLIČKE DŽAMIJE*

Piše: Dr. Sejfidin Haruni**

Mlička džamija

Nišan-ploča

Poznata nišan-ploča, vekovima pomno čuvana ispred, kako se tvrdi, najstarije džamije na Balkanu u selu Mlike, naročito poslednjih godina, predmet je rasprava i istraživanja koja provode mnogi istoričari i istraživači mahom muslimanske veroispovesti sa Balkana.

Od Goranaca, shodno mojim saznanjima, o ploči i istorijskom razvoju džamije pisali su dr. Sadik Idrizi, rahmetli Veysel Hamza, Ilber Redžepi i dr. Budući da doprinosi bacanju svetla na etnogenezu naše goranske zajednice, njihov trud je vrlo dragocen.

Uzimajući u obzir dosadašnje prevode natpisa, nije teško zaključiti da je nedovoljno poznavanje osmansko-turskog jezika bilo razlog zbog kojeg su neki njegovi delovi pogrešno prevedeni. Smatram da nišan-ploča jedne od najstarijih džamija na Balkanu zaslužuje detaljniji osvrt, zbog čega sam se i odlučio da ukažem na neke detalje prevoda koji nisu dovoljno rasvetljeni. U nastavku slede dva različita prevoda natpisa koja su trenutno dostupna u knjigama, časopisima i gotovo na svakoj internet stranici na kojoj su objavljeni tekstovi u vezi sa nišan-pločom:

---

* Jezik teksta je slobodnog karaktera i ne poseduje koncept naučnog članka.

** Profesor arapskog jezika i književnosti na Teološkom fakultetu u Sakariji.
e-mail adresa: seyfettinharuni@sakarya.edu.tr

Prvi prevod:

“Dogradio ovu velelepnu džamiju Ahmed-aga u godini 1268. kao što je bila sagrađena 688. po Hidžri, i tarih joj reče.” (Sadik Idrizi, *Gora Daleka i Sama, ALEM, Prizren*)

Drugi prevod:

1. Obnovio ovu uzvišenu
2. džamiju Ahmed-Aga pir
3. (koji se) uputio daleko, udaljio
4. oprostio njima dvoici Svevišnji i Svemogući
5. prva godina 1238
6. kao godine 688” (Vejsel Hamza - *List Alem, br. 108.*)

U vezi sa prvim prevodom možemo kazati sledeće:

1) Prevod nije potpun; 2) Godina u kojoj je džamija renovirana verovatno je greškom navedena kao 1268., (ispravno – 1238 po hidžri.); 3) Delovi natpisa kao što su “kao što je bila sagrađena, tarih joj reče, po hidžri” nisu verni dotičnom tekstu.

Što se tiče drugog prevoda, on je potpuniji, ali su, i ovde, neki delovi natpisa verovatno pogrešno pročitani pa stoga i neispravno prevedeni. Iako se prevod trećeg reda (*koji se uputio daleko, udaljio*) uklapa u ono što se naročito kod nas priča o Ahmed-agi i njegovoj porodici, naime, da je došla s prostora današnje Sirije u današnju Goru, moramo potcrtati da on ne odražava ono što uistini piše na ploči. Do greške u prevodu je najverovatnije došlo zbog toga što je poslednja reč u drugoj rečenici pogrešno pročitana kao ‘**pîr**’, što na persijskom jeziku znači “šejh, učenjak” (vidi sliku br. 1), a prva reč nakon toga kao glagol ‘**taqassâ**’ (تَقَصَّى) ili kao glagolska imenica ‘**taqassî**’ (تَقَصِّصٌ/التَقَصِّي), što na arapskom jeziku, u zavisnosti od predloga s kojim se ovaj glagol upotrebljava, znači “udaljiti se, daleko otići, temeljito istražiti” itd.

Slika br. 1

U drugom redu gore navedenog prevoda Vejsela Hamze radi se zapravo o reči ‘**pûr**’ (پور), što na persijskom jeziku znači “pun, prepun”, dok reč nakon nje treba biti pročitana kao “**taksîr**” (تَقْصِير), što na arapskom znači “nedostatak, manjkavost, zapostavljanje, propust” i tome sl. Sintagma **pûr-taksîr**, prema tome, znači “grešan, s nedostatkom, koji nije savršen”. U klasičnom periodu uobičajeno je bilo da se atributi poput *pûr-taksîr* ili pak *el-hakîr* (bezvredan, ništavan, beznačajan, prezriv) pripisuju sebi iz skromnosti i poniznosti pred Allahom dž.š.

Reči *pîr* i *pûr* u persijskom jeziku pišu se različito. Naime, *pîr* se piše sa slovom ‘j / ي’ (پير), koje u datoj reči stoji kao dugi vokal, a koje ne nalazimo na natpisu, dok se *pûr* piše bez slova ‘j’ (پور). Što se tiče druge reči, ona se ne može pročitati kao glagol, jer se u ovom slučaju ne završava *elif maksûrom* (ى), već slovom ‘jâ’ (ي). Ona se ne može pročitati ni kao glagolska imenica, jer da bi imenica ovog glagola na kraju došla sa slovom ‘jâ’ prema pravopisu odnsno gramatičkim pravilima arapskog jezika, potrebno je da na njenom početku stoji određeni član ili da ista bude prvi član genitivne veze (Ovu su detalji koje će poznavaooci arapskog jezika bolje razumeti).

Na osnovu kazanog, transkribovan tekst natpisa koji je ispisan na arapskom i jednim delom na osmanskome odnosno persijskom jeziku, i njegov prevod glasili bi ovako:

(Napominjem da ono što je u zagradama nije od originalnog teksta)

Transkripcija teksta:

1. *Kad 'ammera haze'l-džâmi 'aš-šerîf Ahmed Ağâ* (prvi i drugi red)
2. *Pür-taksîr, 'afâ 'anhumâ el-'aliyyu'l-kadîr* (treći i četvrti red)
3. *Senete 1238*
4. *Evvelâ*
5. -----
6. *Senete 688*

Prevod:

1. **Obnovio ovu časnu džamiju Ahmed-aga,**
2. (koji je, kao ljudsko biće,) **grešnik (pre)pun greha i manjkavosti. Neka obojici** (i njemu i onome koji ju je prvi izgradio ili obnovio) **oprosti Uzvišeni i Svemogući** (Allah dž.š).
3. **Godine 1238.** (1822.)
4. **Pre toga**
5. -----
6. **Godine 688.** (1289.)

NIŠAN-PLOČA MLIČKE DŽAMIJE
GORA/KOSOVO

كتابة المسجد التاريخي بقريه مليكة
منطقة غورا / كوسوفو

Obnovio ovu časnu džamiju Ahmed-aga,

(koji je, kao ljudsko biće,) **grešnik (pre)pun greha i manjkavosti. Neka obojici** (i njemu i onome koji ju je prvi izgradio ili obnovio) **oprosti Uzvišeni i Svemogući Allah** (dž.š).

Godine 1238. (1822.)

Pre toga

Godine 688. (1289.)

قد عمّر هذا الجامع الشريف أحمد آغا

پر تقصیر عفی عنهما العلیّ القدير

سنة 1238

أولاً
كسین سن
سنة 688

Prevod : Sejfidin Haruni

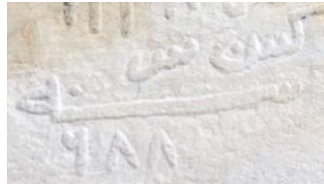
Slika br. 2

Analiza natpisa

Analizu ćemo započeti pitanjem: Koliko smo sigurni da je džamija u selu Mlike, sto godina pre dolaska Osmanlija, izgrađena od strane arapskih imigranata iz Haleba? Odgovor: Iako je ova pretpostavka danas gotovo opšteprihvaćena (barem kod nas u Gori), o tome zapravo ne znamo ništa, niti nam ploča oko toga nudi bilo kakve informacije. Sa ploče saznajemo da je džamija izgrađena (ili možda obnovljena) 1289. godine po gregorijanskom kalendaru (safer, 688. po hidžri) a obnovljena (dograđena) po drugi put od strane Ahmet-age 1822 (1238. po hidžri). Po ovome zaključujemo da je poznata nišan-ploča koja se i dan danas nalazi ispred mličke džamije, stara samo dva veka, tačnije 199 godina, i da je džamija nakon svoje prve gradnje ili renovacije od strane Ahmed-age obnovljena tek posle pet i po veka, tačnije nakon 533 godina. Pri renoviranju džamije nije teško pretpostaviti da je Ahmed-aga takođe naišao na nekakav natpis ili ploču na kojoj je stajao datum od 688/1289. godine, te ga je kao takvog preneo na svoju ploču. Analiziranjem onoga što je ispisano na nišan-ploči može se pretpostaviti, čak šta više i zaključiti, da na ploči koju je Ahmed-aga našao pre renoviranja džamije nije bilo drugih imena i drugih datuma renovacije zato što aga, kao što smo već videli u prevodu, upućuje dovu samo za dvojicu. To je vrlo zanimljiva činjenica koja za sobom zavlaci druga pitanja: Da li je Ahmed-aga, kada je obnavljao džamiju, bio uopšte svestan toga da on obnavlja džamiju koju su njegovi preci izgradili i pomno čuvali punih 533 godina? Ako jeste, zbog čega se u svojoj dovi nije pomolio da se Allah dž.š. svima njima, celoj njegovoj porodici smiluje i oprostí? Prihvatimo tezu da je Ahmed-aga na džamiji koju je trebao renovirati našao natpis na kojem je stajao datum sa imenom i prezimenom njegovog čukun čukun čukun dede (... Aga). To bi za njega trebalo biti veliko ushićenje i velika čast, da on bude obnovitelj džamije koju su njegovi preci pre pet ipo veka na istom mestu sagradili. Zar Ahmed-aga ne bi baš ništa oko toga naveo u svome potpisu na ploči? Po meni, to je skoro pa nemoguće. Međutim Ahmet Aga u potpisu nikako ne pominje porodicu Aga. Prema rečima sa ploče, tačnije prema njegovoj dovi koju je u svom potpisu uputio Allahu dž.š., možemo izneti čvrstu pretpostavku da aga pri obnovi džamije osim godine (možda i imena ili pseudonima graditelja ili obnovitelja) nije posedovao nikakve druge informacije o istorijatu džamije.

Ono što je na ploči ispisano ne daje nam jasne informacije i oko toga da li je džamija 1289. godine prvi put izgrađena ili je i ta godina zapravo godina renovacije. Zanimljivo je što Ahmed-aga ispod svoje godine renovacije (1938./1822.) nije napisao nešto poput “*قد بنا..، تاريخ*” ili pak “*البناء، تأسيس*” ili pak “*... بُني، أنيس سنة..*” što bi na arapskom značilo “*izgrađena, podignuta od strane tog i tog, godine te i te*”, već ispod njegovog datuma stoji reč ‘*evvelâ*’ što na osmanskom, odnosno arapskom jeziku znači “*pre toga*”. Obzirom na to da u svom potpisu Ahmed-aga govori o renovaciji (koristeći glagol ‘*ammera*’ što na arapskom doslovno znači *poživiti, obnoviti*), kada na kraju natpisa kaže “*pre toga godine 1289*” da li ovom kratkom porukom ukazuje na izgradnju ili na renovaciju? Mišljenja sam da je u pitanju renovacija jer kada bi u pitanju bila gradnja on bi to morao, kako sam gore naveo, napomenuti na drugačiji način, ne završavajući svoj potpis samo sa “*pre toga, godine 688/1289*”. Kada kažemo X džamija je renovirana te i te godine, a pre toga te i te, da li time ukazujemo na prethodnu renovaciju ili na prvu izgradnju. Naravno na renovaciju. Slučaj je isti i sa pločom. Po svemu sudeći Arapi ili Turci Seldžuci, ili neko treći kako god, mišljenja sam da su 688/1289. godine renovirali džamiju koja je još ranijeg datuma bila izgrađena na našim prostorima.

Još jedna zanimljiva stvar na ploči su dve reči ili pak dva simbola koja se nalaze na kraju natpisa između reči ‘*evvelâ*’ (pre toga) i ‘*senete 688/1289*’ (godine 688/1289.). Prva reč je sa tri slova ‘*k s n*’ a druga samo slovo ‘*s*’ ili ‘*s n*’. Pretražio sam gotovo sve enciklopedijske rečnike arapskog jezika međutim nisam naišao na reč sa ovom osnovom. Oni koji su pokušavali da odgonetnu natpis u gore dva navedena prevoda tu reč su najverovatnije pročitali kao ‘*ke-sinn*’ ili ‘*ke-seneti..*’ što bi na arapskom jeziku značilo “*kao godine te i te...*”. Međutim ispod te dve reči postoji još jedna jasno čitljiva reč i ona je upravo ta koja se treba pročitati kao ‘*senete*’ / “*godine 688/1289*“ (Vidi sliku br. 3)

Slika br. 3

Takvim čitanjem bi dve reči istog značenja došle jedna iza druge (*Kao godine godine 688/1289*) što je, svakako, nelogično. S toga, prevod u ova dva reda u tekstu merhuma Vejsela Hamze (*prva godina 1238, kao godine 688*) nije ispravan. Takođe u ovom prevodu, kao što vidimo reč ‘*evvelâ*’ je uzeta kao pridev/atribut za godinu (*prva godina*) što, takođe, nije ispravno. Kao što znamo arapsko pismo se čita s desna na levo. Obzirom na to da je u ovom redu reč ‘*evvelâ*’ prva pa onda zatim ide godina (vidi sliku br. 4), pročitanja je kao “*prva godina 1238*”. Zapravo, ni u arapskom a ni u osmanskom jeziku reč ‘*evvelâ*’ za imenicu koja dolazi pre ili posle nje, nije pogodna kao pridev/atribut.

Slika br. 4

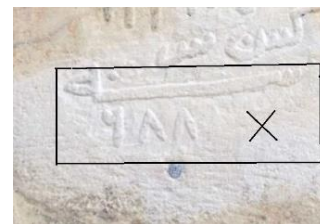
Ovoj činjenici, konkretno u ovom slučaju, ide u prilog i to što se godine tj. brojevi u arapskom pišu s leva na desno. Tako da je ovde redosled pri pisanju reči na ploči bio sledeći: Najpre reč ‘*senete*’ (godina), zatim odmah ispod broj ‘*1238/1822*’ i tek na kraju reč ‘*evvelâ*’ (pre toga), zatim se reč ‘*evvelâ*’ spaja sa donjim redom ‘*k s n*’ itd. (Vidi sliku br. 5 i 6). Ovome ide u prilog i godina u poslednjem redu (1289/688) na kraju natpisa (vidi sliku br. 7) koja je napisana sa leve strane. Upravo zbog toga što se brojevi pišu, kao što rekoh, s leva na desno.

Slika br. 5

Slika br. 6

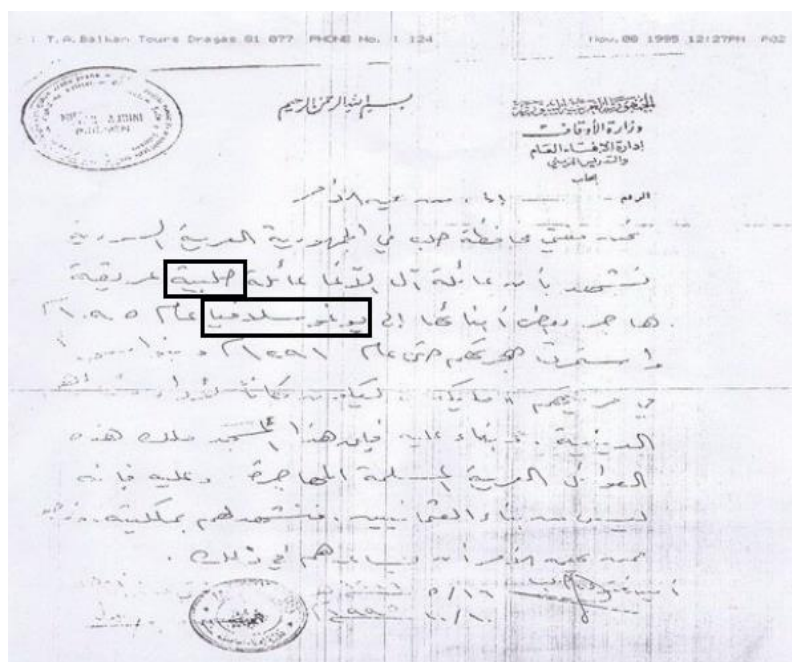

Slika br. 7

Ovde ću se zadržati na gore pomenute ali, na žalost, neodgonetnute dve reči ili dva simbola (كسن سن) koja se nalaze između reči ‘evvelâ’ (أولا) i reči ‘senete’ (سنة) (vidi donji deo slike br. 6). Kao što sam već istakao u arapskom jeziku ne postoji nikakva reč sa osnovom ‘k s n’. Pretražio sam i rečnike persijskog jezika ali na ovaj koren nisam naišao. Tu reč bi za sada jedino mogli da pročitamo na osmansko-turskom jeziku kao ‘kesen’ što znači “onaj koji seče, preseca” itd, s tim što je taj prevod nelogičan u ovom kontekstu. Obzirom da vakve reči nema u arapskom, persijskom i turskom jeziku, preostaje nam jedino da se predamo pretpostavci da je ovde u pitanju vlastito ime ili nekakav nik prvog graditelja ili obnovitelja džamije. Kao što smo videli, Ahmed-aga je u svom potpisu* najpre naveo da je u pitanju obnova odnosno renovacija džamije, odmah zatim je uputio dovu za sebe i za još jednoga bez navedbe njegovog imena a na kraju je ispisao godinu renovacije. Obzirom da graditelj ili obnovitelj nije pomenuo u svojoj dovi njegovim ličnim imenom, logično je da na kraju ploče iznad prve godine gradnje ili renovacije (1289) stoji ime ili nik/šifra prvog graditelja ili obnovitelja. Između ostalog, zanimljiva je još jedna informacija koju sam dobio od jednog studenta iz Irana u vezi sa reči ‘kesen’. Rekao mi je da za takvu reč u persijskom jeziku nije čuo ali da zna da u njegovoj zemlji, blizu grada Tebriza postoji gradić po imenu Kesen. Grad je nastanjen sunitima turskog porekla.

***

U vezi sa izgradnjom najstarije džamije na Balkanu od strane sirijske porodice iz Haleba, u gore pomenutoj knjizi dr. Sadika Idrizija, a i po mnogim internet stranicama, takođe se navodi i jedan vrlo diskutabilan dokument (vidi sliku br. 8) koji je iz Haleba 1995. godine od strane Ministarstva Vakufa Sirijske Arapske Republike nama poslat (kako se na slici vidi poslat je faksom) kao potvrda teze da je džamija o kojoj je reč izgrađena od strane sirijske porodice el-Aga.

Slika br. 8

* Ne isključujući mogućnost da je ploča podignuta posle njegove smrti.

Prevod Pisma:

“Mi, Muftijstvo Okruga Halep, u Arapskoj Sirijskoj Republici, potvrđujemo da je porodica Al-Aga jedna čvrsta i drevna porodica od koje je nekoliko članova iselilo 1095. godine i nastavljeno je njihovo iseljenje do 1291. godine i izgradili su džamiju u njihovom selu Mlike da im bude mjesto za obavljanje vjerskih obreda. Na osnovu toga, ova džamija je zaista vlasništvo ovih porodica, odnosno, arapskih muslimanskih iseljenih porodica i nije od osmanlijskih građevina. Mi potvrđujemo njihovo vlasništvo i molimo nadležne da im u tome pomognu.” (Preuzeto iz knjige “Gora Daleka i Sama”, Sadik Idrizi)

Izneću nekoliko mojih zapažanja oko prevoda i sadržine pisma.

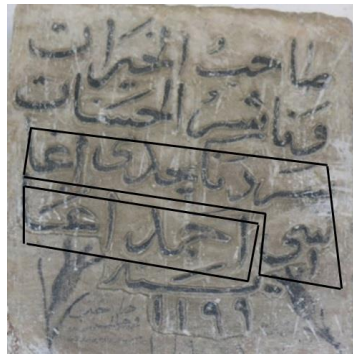
Pre nego što počnem sa analizom teksta, želim da napomenem da ono što meni ovde prvo zapada za oči jeste rukopis ovog dokumenta. Kao vrlo važna institucija (mislim na Muftijstvo okruga Halep), na zahtev ljudi iz druge države o jednoj (bar za njih) važnoj i ozbiljnoj temi, poslala je tekst koji je napisan vrlo nečitkim rukopisom koji kao takav, pre svega, ukazuje na aljkavost, užurbanost i neozbiljnost.

Na slici dokumenta obeležio sam dve reči. Prva od njih je u datom prevodu pogrešno pročitana a druga, meni zanimljivija od prve, izostavljena, iako je jasno napisana i čitljiva. Prva reč je najverovatnije pročitana kao “صلية” (*sulbiyye*) od reči *sulb* što na arapskom znači “čvrst” te je s toga i prevedena zajedno sa imenicom ispred nje kao “...čvrsta porodica” (vidi drugi red prevoda). Međutim, ta reč se treba pročitati kao “حلبية” (*halebiyye*) a dotična sintagma prevesti kao “*porodica iz Haleba*”, odnosno “*halepska porodica.*” Druga reč koja je izostavljena je ime ‘Jugoslavija’. Na osnovu toga prevod prve rečenice bi, zapravo, glasio ovako:

“Mi, Muftijstvo Okruga Halep, u Arapskoj Sirijskoj Republici, potvrđujemo da je porodica Al-Aga jedna drevna porodica iz Haleba od koje (se) je nekoliko članova 1095. godine iselilo u Jugoslaviju”...

Tokom svog istraživanja pokušao sam da dođem do nekih izvora i detaljnijih informacija oko “arapske” porodice el-Aga, iako sam mišljenja da reč ‘aga’ kod našeg Ahmed-age nije prezime i ne označava pripadnost nekom plemenu ili porodici. Reč ‘aga’ je mongolskog porekla koja se još od ranih perioda koristila kod Osmanlija kao zvanje za vojna lica različitih rangova. Opšte je poznato da korišćenje prezimena uz vlastita imena u osmanskome periodu, kako kod Turaka tako i kod Arapa, kao i kod drugih muslimanskih zajednica širom Imperije, nije bila praksa. Po službenim dokumentima i uopšteno za identifikaciju ljudi uz vlastita imena stajala su generalno imena njihovih očeva (npr. Ahmed b. (ibn) Sulejman – Sulejmanov sin Ahmed; Aiša bint Omer – Omerova kći Aiša), razni nadimci ili zvanja koja su se sticala raznim okolnostima u društvu (npr. bej, paša, aga, efendi; ili pak imena pripadnosti gradu, državi, regiji i sl. kao npr. Bosnevî, Prizrenî, Akhisârî i sl.). Ovde je potrebno napomenuti da je zvanje ‘aga’ bilo među najrasprostranjenijim zvanjima u osmanskoj imperiji a dokaz tome su stari osmanski nišani koji su prepuni “agama” širom Balkana. Reč ‘aga’ u početku se kombinovala s imenima vojnih i administrativnih ureda i koristila se za označavanje određenih činova kod janjičara i sipahija. Kasnije postaje zvanje ili titula koja se daje seoskim upravnicima i velikim zemljoposjednicima ili ljudima koji su u najmanju ruku imali privilegovan položaj i autoritet u društvu.

Jedan od primera koji će ići u prilog svemu kazanom je nišan graditelja centralne džamije kao i njena kitaba u selu Brod. Po kitabi džamije a i po nišanu, vidi se da je graditelj brodske centralne džamije takođe neki Ahmed-aga, koji je na ahiret preselio 1202/1878. godine (35 godina pre renoviranja ili podizanja ploče na mličkoj džamiji). Ako ploča mličke džamije nije podignuta 35 godina posle renovacije džamije (što je po meni slaba pretpostavka) onda se ovde radi o dve različite ličnosti. Ono što je najbitnije je to što i na nišanu a i na kitabi brodske džamije stoji napomena da je dotični Ahmed-aga “SERDENGECŦI AGASI”¹ po čemu saznajemo da reč ‘aga’ koja stoji uz njegovo ime ne označava pripadnost nekom plemenu ili porodici već njegovu titulu (vidi sliku br. 9 i br. 10). Velika je verovatnoća da je i sa obnoviteljem mličke džamije isti slučaj.

Slika br. 9 - Džamijska kitaba

Slika br. 10 – Nišan Ahmeda-age*

Sa druge strane kroz nekoliko izvora na arapskom jeziku na koje sam naletio tokom istraživanja došao sam do saznanja da takođe postoji porodica el-Aga koja vodi korene iz grada Haleba. Ono što je zanimljivo je to da preciznije informacije o porodici el-Aga u svim izvorima datiraju kraj 16-og i početak 17-og veka. Ovu činjenicu potkrepljuje i porodično stablo familije el-Aga na koje sam naletio u knjizi “*Ithâfu’l-e’izzeti fî Târîhi’l-Gazze*” (Usmân Mustafa et-Tibâ’, *Mektebetu’l-Yâzidzî*, tom III, str. 513-514). Prvi na stablu je Osman Aga za kojeg se u knjizi navodi da je od halepskih agi (*Ağavâtu Haleb*) a nakon njega dolaze njegova dva sina Husein Aga i Mahmut Aga koji su se iz Haleba odselili u Gazu (Palestina) 1581. godine. Autor knjige koju sam gore pomenuo navodi da su ovi članovi porodice el-Aga čerkeskog odnosno turskog porekla (Vidi, tom II, str 338-339). Članovi porodice el-Aga u Gazi, odnosno u gradu *Han Junus* (kao čuvari poznate tvrđave Han Junus) bili su i ostali do današnjih dana najstarija i najpoznatija porodica na tim prostorima. Ako je 1581. godina, godina preseljenja Osman Aginih sinova iz Haleba u Palestinu, onda je lako pretpostaviti u kojem periodu je živio njihov otac Osman Aga. Sa druge strane znamo da su područja Halep i Gaza (Han Junus) posle borbe sa memalučkim sultanima prešli u ruke Osmanlija na čelu sa Javuzom Sultan Selimom 1516. godine. Vrlo je zanimljivo da se period posle prelaska Haleba u osmanske ruke tačno poklapa

¹ Termin ‘Serdengeçti Ağası’ je korišten isključivo za vojnike dobrovoljce među janjičarima koji su se borili na prvoj liniji i bili su među prvima koji su probijali zid neprijatelja. Takođe to su bili vojnici koji su pod velikim rizikom prvi upadali u tvrđave pod opsadom kako bi iznutra otvorili vrata, a na taj način i put koji vodi ka oslobođenju tvrđave. Zbog toga nazivani su “vojnici smrti”. Onaj koji uspe da preživi okršaj dobijao bi počasnu titulu “serdengeçti ağası” i kao takav uživao bi posebno mesto među ostalim vojnicima. Nosio bi posebnu odeću i bio čuven i poštovan u celoj regiji. Velika je čast da znamo da je i naša Gora nekada imala heroje poput brodske *serdengeçti* Ahmet-age.

* Slike sam dobio od svojih prijatelja Nesiba Pepića iz Tutina koji je posetio Goru 2016. godine, Hanifeda Kajkuša iz Globočice i Admira ef. Balje iz Broda. Nišan Ahmeda-age su u džamijskom okrugu našli i uslikali Hanifed Kajkuš i Admir ef. Balje.

sa periodom u kojem je živeo Osman Aga - prvi čovek na porodičnom stablu familije el-Aga. Sve ovo ide u prilog tome da istorija porodice el-Aga vezana za grad Haleb počinje nakon 1516. godine, odnosno nakon prelaska grada Haleba u osmanske ruke.

Ovde se postavlja pitanje preko kojih spisa, arhiva ili knjiga, halepsko muftijstvo je došlo do informacije da je nekoliko članova iz porodice el-Aga iseljeno na prostore "Jugoslavije" negde oko sto godina pre dolaska Osmanlija na Balkanu. Mi to ne znamo, zato što nam taj dokumenat nisu poslali, a trebali su. Svakako da u tim njihovim spisima, ako ih uopšte ima, ne prolazi ime Jugoslavija. Ako je informacija uzeta iz neke klasične knjige ili iz neke arhive nema sumnje da u tim spisima Jugoslavije kao države nema. Čudno je da Muftijstvo nije navelo imena mesta kako prolaze u starom klasičnom tekstu ili arhivi pa tek u zagradama napisalo da su to prostori današnje, odnosno tadašnje Jugoslavije. Ipak, sve bi se to na neki način možda moglo i pozlatiti da Muftijstvo nije preteralo u detaljisanju kada je navelo informaciju da su odseljeni članovi porodice el-Aga "izgradili džamiju u njihovom selu *MLIKE* da im bude mesto za obavljanje vjerskih obreda". Navođenje imena sela Mlike je već ozbiljnija stvar i bitan detalj koji se ne može tek tako prihvatiti sa jedne hartije napisane 1995. godine bez ikakvog priloga. Zbog svega navedenog, sve dok se ne pojavi klasična literatura ili arhivska građa koja potvrđuje ovu informaciju, mišljenja sam da ovaj dokument neće i ne bi trebao imati nikakvu istorijsku vrednost i težinu. Ono što ovde još više ukazuje na pristrasnost je to što su nadležni iz Muftijstva, nakon navedenih detalja, svoje pismo završili kategoričkim zaključkom da dotična džamija nije od osmanlijskih građevina, iako se to od njih, verujem, nije ni tražilo.

Zaključak:

Mlička džamija je od strane Ahmeda-age obnovljena pre dva veka (1822.), tačnije pre 199 godina. O njenoj prvoj gradnji (po meni, više renovaciji) od 1289. godine za sada, osim godine, nemamo drugih poverljivih informacija. Po onome što je napisano na ploči, gore smo izneli logične pretpostavke da Ahmed-aga nije bio tog ubedenja da on obnavlja džamiju koja je podignuta od strane njegove porodice ili njemu bliskih Arapa. Svakako, kao što sam i gore istakao, mišljenja sam da kod Ahmed-age reč 'aga' označava njegovu titulu a ne pripadnost nekom plemenu ili porodici. Ovoj pretpostavci, između ostalog, ide u prilog i titula broskog Ahmed-age (*serdengeçti ağası*), uz čije ime na njegovim nišanima nije navedeno ime njegovog oca, upravo zbog toga što je bio u narodu poznat po svojoj tituli – aga.

Obnovitelj mličke džamije Ahmet-aga je 1822. godine na ploču preneo samo godinu i eventualno ime ili nekakav nik na koji je naišao na ploči stare džamije. Taj nik ili ime smo za sada pročitali kao Kesen za koje se može pretpostaviti da je vlastito ime ili pseudonim prethodnog graditelja ili obnovitelja džamije ili pak ime grada Kesen koji se nalazi u Iranu blizu grada Tebriza na teritoriji koja je nastanjena Turcima iz Azerbajdžana. Da li je 1289. (13. vek) godine na ploči mličke džamije urezano ime grada iz kojeg su imigranti došli ili tuda prolazili da bude nišan za sledeće generacije, to ipak ne znamo. Znamo da je 13. vek period kada se veliki broj seldžučkih turskih porodica iz Anadolije doselio na balkanske prostore bežeći od okrutog Džingiz Hana i njegovu vojsku. Prema onome što je na ploči ispisano i prema analizama koje sam naveo, moram ponovo podvući da sam mišljenja da je 1289. godina zapravo godina ozbiljnije renovacije mličke džamije. O periodu pre toga će raspravljati istoričari. Opšte je poznato, takođe, da su nakon pobeđe Alparslana u borbi na Malzgirtu 1071. godine Turcima otvorene kapije naše podaleke "komšinice" Anadolije. Analizu tih ranih perioda i toka kretanja muslimanskih trgovaca i imigracija raznih muslimanskih naroda na balkanske prostore, kao što rekoh, ostavljam istoričarima. Prema ploči i tarihu koji je na njoj urezan jedno je fakat, a to je da Islam u našoj Gori ima duboke korene.